

Ludwig Wittgenstein

MICHAEL BLUM SPOMENIK ROĐENJU 20. STOLJEČA

MICHAEL BLUM U RAZGOVORU S STEVENOM NYANGAOM

Predavanje "Mitovi podrijetla"
petak, 29.06.2006, 19 sati

Umjetnik Michael Blum trenutno živi u Beču. Nakon studija povijesti u Parizu i fotografije na Ecole Nationale de la Photographie u Arlesu razvio je seriju radova - videa, publikacija, instalacija, koje kritički i s humorom nude ponovna čitanja kulture i povijesti. Neki radovi istražuju suvremene odjke Marxa [Wandering Marxwards, 1999], Adama Smitha [Homo Economicus, 2000] ili Marcela Maussa, Georgesa Bataillea i ekonomije darivanja [potlatch.doc, 2002].

Blum pokušava suočiti teoriju s vrlo osobnim situacijama u globalnom kontekstu, npr. učeći španjolski od ulične djece u Mexico Cityju [The Language Course, suradnja s Carlosom Amoralom i udrugom El Caracol, 2000-01], putujući tragom svojih Nike teniska natrag u Indoneziju [My Sneakers, 2001], ili skupljajući priče vezane za svoju kuću u Cape Townu [17 Aandbloem Street, 2003].

U posljednje vrijeme njegovi radovi bave se evropskom poviješću 20. stoljeća: razmatranjem teorije koja se temelji na zajedničkom školovanju Hitlera i Wittgensteina prije stotinu godina [The Monument to the Birth of the 20th Century, 2004-05], muzejom posvećenim marksističkoj i feminističkoj koja je utjecala na Atatürkove reforme 1920-tih [A Tribute to Safiye Behar, 2005] i istraživanjem ideja stvarnog i lažnog u mutnim slojevima nizozemske povijesti [Lippmann, Rosenthal & Co., 2006].

Njegova posljednja publikacija La dernière brève [Centre d'art la Synagogue de Delme/Revolver Verlag] objavljena je u rujnu 2005.

Predavanje "Mitovi podrijetla" Michaela Bluma predstavlja projekt "Spomenik rođenju 20. stoljeća", koji je dio izložbe "Normalizacija, posvećeno Nikoli Tesli". Projekt se sastoji od javne kampanje, izložbe i knjige. Projekt je nastojao upotrijebiti ideju spomenika kako bi se bavio temama kao što su konstrukcija povijesti, važnost spomenika i memorijala i uloga sjećanja u svakodnevnom životu, na temelju nekih pretpostavki o zajedničkim školskim danima Wittgensteina i Hitlera prije stotinu godina - i teorija koje iz toga mogu proizaći.

Osim "Spomenika rođenju 20. stoljeća" Blum se i u tri druga projekta bavi dugotrajnim mitom podrijetla - na primjeru teniska Nike, izumitelja modernog kapitalizma i rođenja moderne Turske.

www.blumology.net

Tekst intervjua i ilustracija preuzeti su iz knjige Michael Blum: Monument to the Birth of the 20th Century [Revolver Verlag, Archiv für aktuelle Kunst, 2005]

STEVEN NYANGA: Kako si počeo?
MICHAEL BLUM: Stella Rollig me pozvala da razmislim o projektu za Linz za O.K. Centrum gdje je bila kustosica. Kasnije kada je počela nastajati izložba "Otvorena kuća" moj je prijedlog postao dio izložbe. Prijedlog sam mogao razvijati u različitim smjerovima, ali Linz nije grad poput bilo kojeg drugog. To je bio Hitlerov voljeni grad - ne njegovo rodno mjesto, ali grad koji je postao zemljopisno središte njegove mitologije, za razliku od kozmopolitnog Beča koji ga je tako grubo odbacio. Osim toga, važni su mi bili i osobni razlozi vezani za moje nedavno useljenje u Austriju. Ne želim projekt definirati u biografskom smislu, ali ne bi trebalo podcijeniti osobni kontekst u kojem se stvari događaju. Na više razina znao

sam da moram zauzeti jasan stav i na neki se način baviti poviješću iz lokalne perspektive.

SN: Nisam nikad bio u Linzu, ali zamišljam da se jako promijenio od 2. svjetskog rata, nije li?

MB: I jest i nije... Uvijek me fascinira kako shvatiti prijelazno razdoblje u nekom određenom trenutku. Na primjer, kada sam prošle godine bio u Južnoj Africi, doista mi je bilo izazovno shvatiti razdoblje između, što je učinjeno i što još treba učiniti 10 godina nakon pada režima Apartheida. U tom slučaju, u razdoblju od jednog desetljeća društvo se dramatično promijenilo, a istodobno lako je dobiti osjećaj da se nije puno promijenilo: politička se vlast očito promijenila, ali

ekonomska moć nije. Metaforički se isto može primijeniti na Linz. S jedne strane grad i društvo dramatično su se promijenili, s druge strane, posjetitelj se suočava sa sličnostima. Na primjer, glavni gradski trg naizgled je isti kao na fotografijama kada se Hitler 1938. trijumfalno vratio u Linz, što je neobičan i stalno prisutan podsjetnik.

SN: Mislim da nam je potrebno nekoliko desetljeća da bi se dogodila doista temeljna promjena čitavog društva Južne Afrike, ali jasan mi je tvoj komentar o pokušaju shvaćanja tranzicije. Kako je to djelovalo na tvoj fokus na Hitlera i Wittgensteina?

MB: Fokus na Hitlera u Linzu čini se prilično jasnim, zbog Führerove manjkalne opsesije gradom. Stalno je

radio na novom dizajnu grada i čak je sa sobom u bunkeru u Berlinu 1945. ponio arhitektonsku maketu grada.

SN: A Wittgenstein?

MB: U jednom sam se trenutku sjetio kritike knjige Kimberlya Cornisha "Židovi Linza". Pročitao sam knjigu kad je objavljena. Kratko istraživanje pokazalo je da su O.K. Centrum i škola u koju su išli i Wittgenstein i Hitler udaljeni svega nekoliko ulica. Sjećam se kako sam tu blizinu otkrio sa strahom, zadovoljstvom i velikim uzbuđenjem. Činjenica da gotovo nitko u Linzu nije svjestan činjenice da su Hitler i Wittgenstein išli u istu školu napokon me uvjerila da sam dotaknuo osjetljivu točku.

SN: Je li Wittgenstein iz Linza?

MB: Nije, on se nikad nije ni trebao zateći u Linzu. Bio je sin jednog od najvećih austrijskih bogataša. Njegov je otac odlučio da bi bila simbolična gesta kada bi svog sina poslao u običnu školu u običnom austrijskom gradu, i tako je Wittgenstein završio u Realnoj gimnaziji u Linzu...

SN: Kakav je bio odnos između Hitlera i Wittgensteina?

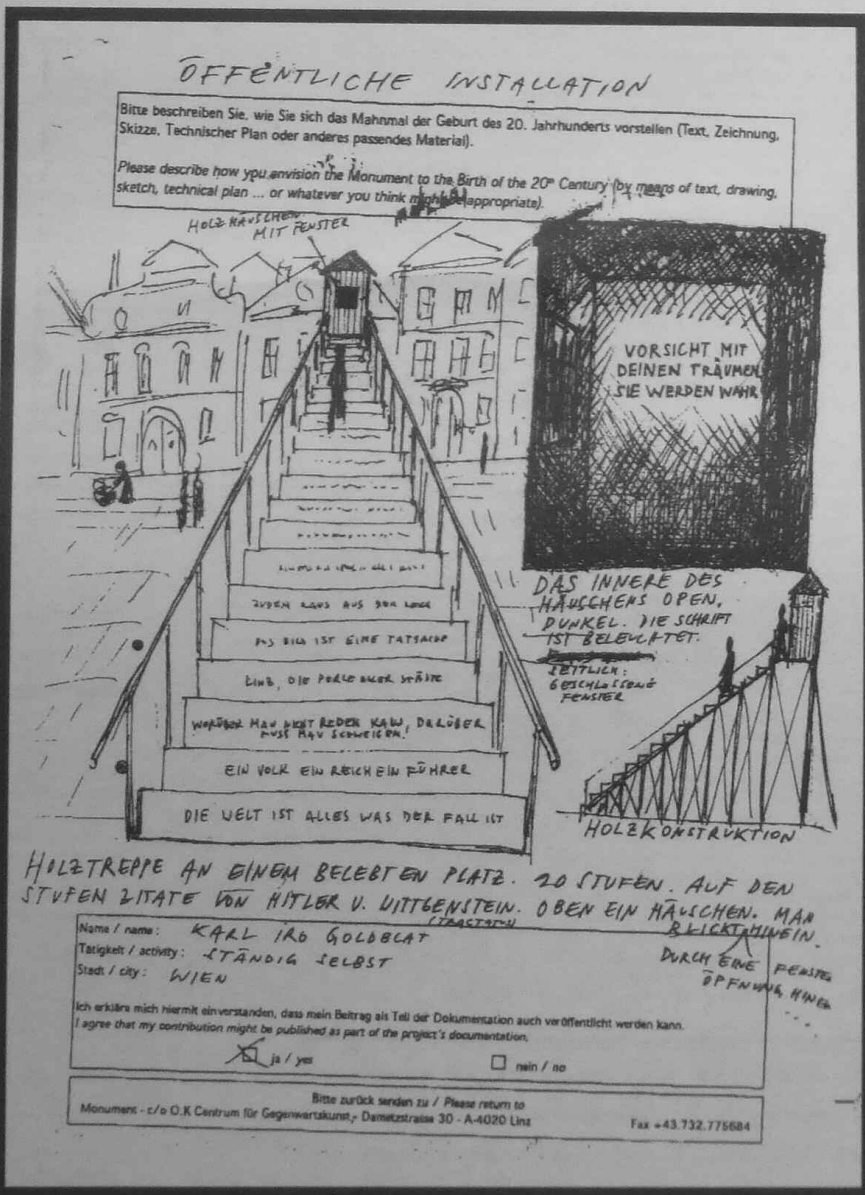
MB: Hm... Hitler je išao u treći razred dok je Wittgenstein bio u petom - premda su obojica rođeni u istom tjednu travnja 1889! Nije nikad iznesen neoboriv dokaz da je među njima bilo veza, ali ima naznaka. Na temelju njih čak i najmanje kreativna osoba počinje špekulirati, zar ne?

SN: Pretpostavljam da je tako... Jesi li imao namjeru špekulirati ili se to dogodilo u procesu?

MB: Najprije me privukao upravo taj potencijal. Činjenica da su se dva tinejdžera, koji su kasnije u vrlo različitim područjima i na različite načine oblikovali nadolazeće stoljeće, možda susrela, ili da su makar jedan drugoga zamijetili - da ne kažem ništa više - čini mi se iznimno uzbuđujućim. Naravno, može se tvrditi da su koincidencije vrlo uobičajene ako na njih obraćamo pozornost. Ali u društvu koje se pokazuje sve komemorativnije, s gotovo fetišističkom usmjerenošću na samu lokaciju događaja, čak i kada su besmisleni, tišina koja okružuje ovu koincidenciju ne može proći nezapaženo. Pretpostavke su mi se učinile djelotvornom strategijom za pristup temama koje se skrivaju iza mogućeg susreta Wittgenstein-Hitler, kao što su konstrukcija povijesti, osobito u odnosu na nacističko razdoblje, bez nekog izravnog, didaktičnog ili vrijednosnog pristupa. Zato sam upotrijebio vrlo kontroverznu tezu Kimberlya Cornisha, ne zato što sam u nju vjerovao, nego zbog pretpostavki koje je omogućavala. Zato sam se poslužio i idejom spomenika, da potaknem ono što povežemo s tim konceptom, mentalnu reprezentaciju spomenika. Razmišljanje o tome vrlo je provokativan način za uspostavljanje kontakta s ljudima, a o tome je riječ u ovom projektu.

SN: Je li u projektu riječ samo o komunikaciji?

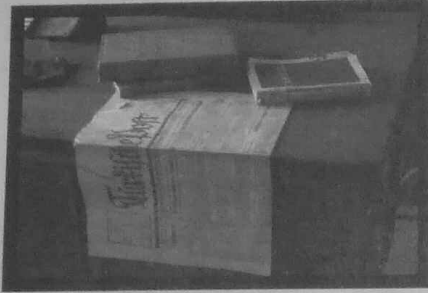
MB: Ne želim nositi iznolteni fetiš relacijske estetike, ali komunikacija je svakako bila medij. Martin Sturm, direktor O.K. Centroma, jednom je spomenuo izraz "Komunikationskultur", što je svojevrsni

Bundesrealgymnasium Fadingerstrasse, Linz 1904-5:
The Monument to the Birth of the 20th Century, 2004-05

MICHAEL BLUM

A Tribute to Safije Behar [detalj] postava, 9. Istanbulsko bijenale, 2005

oksimoron koji prilično dobro odgovara projektu. Komunikacijski dio je bio ključan, zato sam na njega potrošio toliko vremena, odgovarajući na sva pisma ljudi koji su mi se javili, svakodneвно. Bilo je fascinirano vidjeti širok raspon odgovora i kako određena tema može potaknuti različite ideje.

SN: Kako si se bavio tom mnogostrukošću?

MB: Bez obzira koliko su odgovori bili različiti, postojale su stalne teme i primjedbe. Na kraju sam pisma odlučio pokazati zajedno s temama koje su stalno javljale, koje su tvorile linije izložbe i koje su postale poglavlja knjige. Usprkos raznolikosti, bilo mi je važno sve ih tretirati jednako, kako bih izbjegao svaki oblik vrijednosne prosudbe. Loše sastavljena isprika šefa ureda Jacquesa Chiraca dobila je jednaku pozornost kao i esej Simona Morrisa o Gustavu Metzgeru...

SN: Ranije si spomenuo da mnogi u Linzu nisu znali za priču o susretu Wittgensteina i Hitlera. Kako to objašnjavaš?

MB: Nacističko razdoblje u Linzu proučava se tek od nedavno. Godine 1996. grad je odlučio naručiti ozbiljan povijesni rad. Pet godina kasnije objavljena su dva toma u kojima se tema proučava iz različitih kutova, kao što su administracija, školstvo, zdravstvo, crkva, ekonomija itd. Knjiga je izvrsna i nudi precizne i iscrpne podatke. Šteta je samo što nije objavljena šezdesetih... Kako je Njemačka uvijek priznavala krivicu i kao nacija djelovala u skladu s tim [barem Zapadna Njemačka, DDR je bila uhvaćena u službenu verziju svoje anti-fašističke borbe], Austrijance su njihovi vođe tješili da su bili žrtve bez ikakve odgovornosti – što ne pomaže pravednom retrospektivnom shvaćanju.

SN: Vidiš li svoju ulogu u rješavanju tog problema?

MB: Svakako ne! Znatno sam manje ambiciozan i svjestan ograničenja tog pothvata. Htio sam se baviti tim pitanjem, pridonijeti diskursu sjećanja iz lokalne perspektive, ali ne na znanstvenoj razini. Svoju ulogu vidim kao onu nespretnog

istraživača koji, kao u slapstick komediji, otkriva pravu narav svoje okoline djelujući nesvjesno.

SN: No čini se da među mnogim odgovorima na tvoje pismo oni kritični ili ljutiti ne dolaze iz Linza.

MB: To je točno, osim direktorice škole, koja me odbila. Ona je vjerojatno mislila da bih mogao nautiti reputaciji škole kopajući po njezinoj prošlosti. Bilo je jasno da škola ne želi imati nikakve veze s projektom i tišina je, kao i uvijek, bila najbrži način prema gubitku sjećanja...

SN: Mnogi su te prilično oštro kritizirali. Koji su tome razlozi?

MB: Pročitao li prepisku, vidjet ćeš mnoge razloge. Onaj najpovršniji je da je "Hitler" postao svjetska oznaka za "Apsolutno zlo" i da se njime zato teško baviti. A jezik je poput minskog polja: izraz "revizija" povijesti u idealnom bi se slučaju trebao primjenjivati na zdravo preispitivanje mitova prošlosti, no umjesto toga primjenjuje se na povjesničare koji osporavaju holokaust, i općenito na svakovrsne reakcionarne misli. U tom kontekstu pokazalo se vrlo kompliciranim uopće se osvrnuti na prošlost i propitivati je. Bilo je i specifičnijih razloga za kritičke odgovore: na redukciju povijesti na jedan događaj, na apсурдни koncept stoljeća, na podizanje spomenika – što su s moje strane ironičke geste, ali nisu uvijek tako i bile shvaćene, pa se raspravljalo o mojoj upotrebi slika, o debati o Bliskom istoku itd.

SN: Sjećam se da je netko pisao o tvojoj lošoj metodologiji i povijesnim pretpostavkama. Smeta li ti to?

MB: Ja sam umjetnik, a ne povjesničar. Obično oklijevam isticati umjetnika kao osobitu figuru u društvu – umjetnici su obični i često dosadni ljudi, daleko od romantične predodžbe kakva o njima postoji! Ali u ovom slučaju mislim da je to razlikovanje nužno. To znači da sam slobodan razmatrati povijest iz neznanstvene perspektive. Upravo je to razlog koji me doveo do napuštanja studija povijesti: kako bih mogao stvari promatrati na način oslobođen akademskih obveza.

U ovom slučaju moj status umjetnika omogućio mi je da zamislim, što je posljednja stvar kojoj se povjesničar smije prepustiti. Iz toga su nastali mnogi nesporazumi.

Dobar je primjer školska godina: je li to bilo 1903/04. ili 1904/05? Povjesničar bi rekao 1903/04. na temelju školskih zapisa. Umjetnik može napisati 1904/05, što je pogreška posuđena od Kimberlya Cornisha. No pogledamo li stvari pažljivije, otkrit ćemo da je Cornish taj podatak preuzeo od Raya Monka, jednog od najuglednijih Wittgensteinovih biografa – kome se također potkrajaju pogreške. Rastvaranje tkiva povijesti različitim putovima, slojevima, nazorima i pogreškama u najmanju je ruku zanimljivo koliko i pružanje povijesne istine – koja ionako jedva postoji.

SN: Jesi li zato izveo samokritičan rad, labirintično mapiranje izvora koje predstavljaš na izložbi?

MB: Da, ali nisam to planirao na početku. Nakon što sam dobio veliki broj kritičkih odgovora, osobito u vezi moje upotrebe Cornisheve teze, morao sam nešto s tim učiniti. To me dovelo do kritičkog čitanja mog vlastitog pisma, navođenja svih problematičnih točaka i dostupnih izvora – koji su često kontradiktorni. To nije bio samo popularni odgovor, nego i stvaranje temelja za trenutnu i buduće debate.

SN: Još nismo razgovarali o spomeniku...

MB: Vjerojatno zato što je spomenik trebao potaknuti raspravu, bez ozbiljne namjere da bude predstavljen na trgu u Linzu – premda neki prijedlozi zavrjeđuju izvedbu! Istinu govoreći, spomenik je... knjiga. Tisuću primjeraka knjige, to je spomenik.

LONDON | RUJAN 2004

O AUTORIMA TEKSTOVA:

BORIS BUDEN je publicist i kulturtoretičar, živi i radi u Berlinu. Autor knjiga *Barikade* [Arkzin, Zagreb 1996 i 1998] i *Kaptolski kolodvor* [CSUN, Beograd 2002]

JASMINA FUČKAN je povjesničarka umjetnosti, trenutno radi kao kustosica u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu.

SREČKO PULIG je slobodni novinar, publicist i prevoditelj. Prva verzija ovog teksta originalno je objavljena u *Zarezu* br. 180/2006, u tematu o 150. godišnjici rođenja Nikole Tesle.

BOJANA PEJIĆ je povjesničarka i kritičarka umjetnosti, živi i radi u Berlinu.

DUNJA BLAŽEVIĆ je povjesničarka umjetnosti, kritičarka i kustosica, direktorica SCCA Sarajevo.

ANA-MARIJA KOLJANIN je likovna kritičarka i nezavisna kustosica, živi i radi u Osijeku.

STEVEN NYANGA je pisac koji živi u Cape Townu i Londonu. Nedavno je objavio knjigu *Commemorate me* [GUGULETU PRESS, Cape Town, 2004]

IMPRESSUM:

AGM
Mihanovičeva 28, Zagreb
TEL + 01/4856303
FAX + 01/4856316

Što, kako i za koga/WHW
B. Trenka 4/III
HR-10000 Zagreb
TEL/FAX 01/4922478

04-25.07.2006.

Normalizacija • posvećeno Nikoli Tesli
izložba prijedloga anti-spomenika Nikoli Tesli
& projekt Michaela Bluma 'Spomenik rođenju 20. stoljeća'

SUORGANIZACIJE: Srpsko kulturno društvo Prosvjeta & WHW

KUSTOSICE: Što, kako i za koga/WHW
Ivet Čurlin • Ana Dević • Nataša Ilić • Sabina Sabolović
ARHIV: Agata Juniku
KONCEPTUALNA PODRŠKA ARHIVA: Rade Dragojević
FOTOGRAFIJE SRUŠENOG TESLINOG SPOMENIKA: Karlo Rosandić
VIZUALNI IDENTITET & INTERPRETACIJA ARHIVA: Dejan Kršić
SURADNJA NA GRAFIČKOJ VIZUALIZACIJI PRIJEDLOGA
SPOMENIKA: Mario Aničić & Jela Dominis / ured
DIGITALNI PRINT: PhotoQuick • Praška 8
FOTO PRINT: Focus • Varšavska 7

TEHNIČKA REALIZACIJA IZLOŽBE: Aleksander Lončarić • Zoran Pavelić • Darko Koprenica • Ivan Krkoč

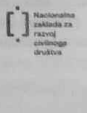
predavanje Michaela Bluma realizirano je u suradnji s Art radionicom Lazareti • Dubrovnik, kroz platformu **clubture**^{OT}

program u Galeriji Nova i platformu clubture podržavaju:
Gradski ured za kulturu, obrazovanje i sport Grada Zagreba

Ministarstvo kulture RH

Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

European Cultural Foundation

projekt "Normalizacija • posvećeno Nikoli Tesli" omogućilo je
Ministarstvo kulture RH
tisak novina omogućio je Gradski ured za kulturu, obrazovanje i
sport Grada Zagreba

Galerijske Novine, # 10
povodom izložbe Normalizacija • posvećeno Nikoli Tesli
Zagreb srpanj 2006
suizdavači: Što, kako za koga/WHW i **AGM**

urednici novina: Što, kako i za koga/WHW
E-MAIL: whw@mia.hr

PRIJEVODI: Nataša Ilić
LEKTURA: Maja Trnajstić

GRAFIČKI IDENTITET GALERIJE NOVA: Dejan Kršić
PISMA: JD-Closer/LWTUA + N.O. Movement [www.btinternet.com/~comm6/saville] • Adobe Minion • HTF Gotham
SOUNDTRACK: Johnny Cash: *20 foot tapin greats*; Pet Shop Boys: *Fundamental*; David Bowie: *All saints*; Budd/Eno: *The Pearl*; Momus: *Folktronik*; Joy Division: *Closer...*
PAPIR: Munken [ARCTIC PAPER]
TISAK: GIPA • Zagreb
NAKLADA: 1000

Kako je Njemačka uvijek priznavala krivicu i kao nacija djelovala u skladu s tim [barem Zapadna Njemačka, DDR je bila uhvaćena u službenu verziju svoje anti-fašističke borbe], Austrijance su njihovi vođe tješili da su bili žrtve bez ikakve odgovornosti – što ne pomaže pravednom retrospektivnom shvaćanju.